

CERTIFIERAD
FN-SKOLA

FN-förbundet
UNA SWEDEN

FN-förbundet
UNA SWEDEN

Aktion FN för en bättre värld

läromaterial hösten 2023

INNEHÅLL

10 FAKTA OM MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER	4
Filmvisning och diskussion – <i>Dear future children</i>	6
Fördjupningsuppgift - De globala målen för hållbar utveckling.	7
Diskussion – <i>När rättigheter står mot varandra</i>	9
75 år av globala mänskliga rättigheter	11
Powerpoint: Vad är mänskliga rättigheter?	13
AKTION FN för en bättre värld – fördjupningsmaterial	14

AKTION FN för en bättre värld – lärarmaterial på portalen för FN-skolor.

www.fn.se/portalen lösenord: *albanien*

- AKTION FN för en bättre värld – lärarmaterial (detta häfte).
- PowerPoint
- Film med lärarhandledning

AKTION FN

Aktion FN ska ge kunskap och engagemang för globala frågor. Inför två internationella FN-dagar under läsåret 2023–24 skickas Aktion FN-paket till lärare och elever på FN-skolor. Lärarna får bland annat färdiga lektioner med en rad tips på övningar och material. Eleverna får redskap för att genomföra en aktion för en global fråga. Aktion FN erbjuder på så vis alla FN-skolor att agera gemensamt för en bättre värld. Välkommen att vara med!

Aktion FN läsåret 2023/24

Aktion FN för en bättre värld – hösten 2023 skickas ut vecka 40

Aktion FN för en bättre värld – våren 2024 skickas ut vecka 6

Aktion FN för en bättre värld HT-23

Om världen ska bli bättre är det viktigt att komma ihåg att den inte blir det av sig självt, utan genom att människor vågar stå upp för sina och andras rättigheter. Den 10 december fyller den allmänna deklARATIONEN för mänskliga rättigheter 75 år. I dag ser vi att de mänskliga rättigheterna och det demokratiska utrymmet är under hot i många länder. Ett levande och starkt civilsamhälle med skydd för de mänskliga rättigheterna är en förutsättning för en stark demokrati, vilken aldrig kan tas för given, inte heller i Sverige. Var med och stå upp för de mänskliga rättigheterna!

I lärardelen presenteras lektionsmaterial som inspiration till er undervisning inom sakfrågan, bland annat en PowerPoint-presentation, en långfilm, klassrumsövningar och tips på fördjupningsuppgifter och fördjupningsmaterial.

Frågor? Kontakta skolenheten via: <https://fn.se/om-oss/organisation/kanslipersonal/>

10 FAKTA OM MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER

1. **Den 10 december 1948 antog FN den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna** som består av 30 artiklar som gemensamt uttrycker våra grundläggande och universella fri- och rättigheter. Den allmänna förklaringen är översatt till över 500 språk.
2. **De mänskliga rättigheterna gäller för alla.** De slår fast att alla människor är födda fria och lika i värde och rättigheter. Rättigheterna är odelbara och beroende av varandra, vilket betyder att makthavare inte kan välja ut enbart några rättigheter som de tycker passar i deras länder. Det är varje stats ansvar och skyldighet att se till att den egna befolkningens alla rättigheter skyddas, respekteras och uppfylls.
3. **Staterna är skyldiga att respektera folkrättens regler.** Varje land har ansvar för att omsätta de mänskliga rättigheterna i nationell lagstiftning. Det räcker inte enbart med lagar som klargör statens skyldigheter eller förbjuder vissa handlingar. Det krävs också ett fungerande rättssystem (poliser, advokater och åklagare, opartiska och rättvisa domstolar) som förverkligar lagarna. Därutöver behövs kompletterande åtgärder som information och kunskap för att göra människor medvetna om sina rättigheter.
4. **FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna är epokgörande men inte tillräcklig** eftersom den inte är juridiskt bindande för staterna. Därför tar FN fram konventioner som är juridiskt bindande för de stater som ansluter sig till dem. I dag finns nio särskilt betydande konventioner för olika mänskliga rättigheter, de så kallade kärnkonventionerna.
5. **FN granskar återkommande hur stater följer sina internationella åtaganden.** Det görs bland annat av kommittéer för respektive konvention om de mänskliga rättigheterna samt i FN:s råd för mänskliga rättigheter. När staternas åtaganden granskas har civilsamhällesorganisationer möjlighet att skicka in parallellrapporter. Parallellrapporter utgör, tillsammans med regeringens nationella rapport och information från FN:s människorättsmekanismer, underlag för granskningen.
6. **I januari 2022 inrättades Sveriges första institut för mänskliga rättigheter.** Sverige har genom åren fått rekommendationer av FN om att inrätta en oberoende nationell institution för mänskliga rättigheter vilket även FN-förbundet tillsammans med andra organisationer har efterlyst. Sedan 2022 bidrar Institutet för mänskliga rättigheter till att höja kunskapsnivån hos riksdag och regering, statliga myndigheter och andra berörda aktörer om vad det innebär att arbeta med mänskliga rättigheter i

praktiken. MR-institutet ska även bidra med en alternativrapport när Sverige granskas av FN.

- 7. Civilsamhällesorganisationer har en viktig roll i arbetet för mänskliga rättigheter.** Genom parallellrapporter och påverkansarbete kan civilsamhällesorganisationer uppmärksamma brister som behöver åtgärdas och därigenom bidra till förändring. Bidragen från civilsamhället utgör ett viktigt underlag när FN granskar medlemsländerna.
- 8. När civilsamhällets demokratiska utrymme krymper hotas de mänskliga rättigheterna.** Mötesfriheten och föreningsfriheten ger människor möjlighet till inflytande i samhällsfrågor och är förutsättningar för att andra rättigheter ska kunna åtnjutas och försvaras. Yttrandefrihet och åsiktsfrihet är nära sammankopplade med rätten att mötas och organisera sig och grundläggande för människorättsförsvarares möjligheter att verka. Dessa rättigheter utgör grunden för det som kallas för civilsamhällets demokratiska utrymme och återfinns i den allmänna förklaringen och betonas i flera FN-konventioner.
- 9. Mänskliga rättigheter kränks extra hårt i krig och konflikt.** Sedan tidernas begynnelse har väpnade konflikter medfört övergrepp mot civilbefolkningen. I de grävsta fallen begås brott som folkmord, brott mot mänskligheten och krigsförbrytelser. Världssamfundet har blivit bättre på att stävja detta. Sedan 2002 finns till exempel Internationella brottmålsdomstolen som kan ställa skyldiga till krigsförbrytelser till svars när stater inte kan eller vill göra det själva.
- 10. De mänskliga rättigheterna och dess försvarare behöver skyddas.** Människorättsförsvarare är individer eller grupper som på ett fredligt sätt främjar och skyddar de mänskliga rättigheterna. De arbetar för att främja och skydda de civila och politiska rättigheterna såväl som de ekonomiska, sociala och kulturella rättigheterna. De hot som riktas mot MR-försvarare måste upphöra.

AKTION FN för en bättre värld

Filmvisning och diskussion – *Dear Future Children*

Syfte: att reflektera över och diskutera ekonomisk, ekologisk och social hållbarhet i olika situationer och koppla dessa till mänskliga rättigheter.

Tid: filmen är 89 min lång + 40 min för diskussion. Vid tidsbrist, låt eleverna se filmen i förväg.

Koppling till kursplaner i Lgy22:

- Samhällskunskap 1a1 och 1b
- Samhällskunskap 2
- Internationella relationer
- Svenska 1
- Sociologi
- Hållbart samhällsbyggande
- Naturkunskap 1a1
- Biologi 1

Koppling till Globala målen:

Material

- Dear Future Children (89 min) finns på www.screeningroom.se/fn För att se filmen behöver du ange lösenordet *albanien*
- Diskussionsfrågorna nedan är separata från Screeningrooms filmhandledning som innehåller ytterligare information om filmen och fler diskussionsfrågor. Du hittar filmhandledningen i sin helhet på samma plats som filmen.

Om filmen

”Framtiden tillhör ungdomen”. Men vilken framtid? Den unga generationen är med rätta arg. Livsförutsättningarna raderas genom miljöförstörelse, inskränkningar i demokratiska fri- och rättigheter, exploatering och utarmning. Oro och vrede pyr i olika länder på olika kontinenter. Globala problem ger näring åt en global kamp. Hilda i Uganda, Rayen i Chile och Pepper i Hongkong accepterar inte läget. De slåss. För sina och andras framtida barn. Myten om att dagens unga inte bryr sig om politik får sig en törn i den prisade dokumentären om dem som offerar livet här och nu för framtiden.

Instruktioner: Se filmen tillsammans, alternativt individuellt, som förberedelse till lektionen. Låt eleverna ha framme följande frågor för att anteckna under filmens gång. Avsluta med att fånga upp några frågor i en gemensam diskussion.

Diskussionsfrågor

- Vad är huvudbudskapet eller temat i “Dear Future Children” och hur förmedlas det i filmen?
- Vilken/vilka historier i filmen tycker du är mest gripande? Varför?
- Hur får filmen dig att känna kring miljöpåverkan och den nuvarande klimatkrisen? Är det relevant även för Sverige?
- Finns det något i filmen som gör dig hoppfull eller optimistisk om framtiden? Skulle du vilja engagera dig för några av de utmaningar som presenterades?
- Hur kan man som ung ta ställning till olika samhällsproblem? Hur tror du att du hade gjort om du var Pepper, Rayen eller Hilda?

Fördjupningsuppgift - De globala målen för hållbar utveckling.

Innehåller delar från filmhandledningen.

Introduktion: FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna är en milstolpe i mänsklighetens historia. Globala målen grundar sig i de mänskliga rättigheterna och målen kan bara uppnås om principerna om deltagande, ansvarsskyldighet och icke-diskriminering respekteras. Denna övning handlar om att koppla samman de globala målen med de mänskliga rättigheterna. Mer information finns här <https://sdg.humanrights.dk/>

Diskutera i helklass

Ett socialt hållbart samhälle är ett samhälle där människors lika värde står i centrum; ett jämställt och jämlikt samhälle där människor lever ett gott liv med god hälsa, utan orättfärdiga skillnader.

- Rayen berättar om låga pensioner och höga levnadskostnader, om ökade samhällsklyftor och ett rättssystem som kränker mänskliga rättigheter. Vilka globala mål och mänskliga rättigheter berörs tydligast?

Ett ekologiskt hållbart samhälle är ett samhälle som skyddar jordens ekosystem och värnar den biologiska mångfalden. Därigenom möjliggörs produktion av mat och energi, tillgång till rent vatten, klimatreglering och rekreation.

- Hilda berättar om extremväder, migration och klimatförnekelse; hur hennes egna lärare bortförklarar människornas påverkan på klimatet och att folk fortsätter att förorena marker och vattendrag samtidigt som allt fler tvingas lämna landsbygden och omvärlden bara ser på. Vilka globala mål och mänskliga rättigheter berörs tydligast?

Ett ekonomiskt hållbart samhälle är ett samhälle som säkerställer att det ekonomiska systemet och tillväxten inte står i vägen för social och ekologisk hållbarhet. Pepper strider för demokrati och den självständighet från Kina som Hongkong lovats. Mot

demokratiförespråkarna står de "Pekingvänliga" som vill ha ett nära samarbete med Fastlandskina.

- Pepper berättar om hur beslutsfattarna manipulerar folket, hur det politiska systemet urholkas, makt förskjuts och yttrandefrihet begränsas. Media och kommunikation är centralt för Peppers berättelse, som också betonar bristande rättssäkerhet. Vilka globala mål och mänskliga rättigheter berörs tydligast?

AKTION FN för en bättre värld

Diskussion – När rättigheter står mot varandra

Syfte: att få kunskap om yttrandefrihetens centrala roll i demokratin och riskerna med att begränsa den genom att tänka kritiskt och göra beslut när mänskliga rättigheter står mot varandra.

Tid: 60 min.

Koppling till kursplaner i Lgy22:

- Samhällskunskap 1a1 och 1b
- Samhällskunskap 2
- Svenska 1 och Svenska som andraspråk 1
- Sociologi
- Hållbart samhällsbyggande
- Humanistisk och samhällsvetenskaplig specialisering

Koppling till Globala målen:

1. Börja med att presentera scenariot, dilemmat och yttrandefrihet i Sverige till eleverna.

Scenario: Föreställ er att skolan har ordnat en debatt där en kontroversiell föreläsare är planerad att delta. Partiledaren är känd för att uttrycka extremt splittrande och kontroversiella åsikter, vilket många elever tycker är stötande. Skolan menar dock att låta föreläsaren tala upprätthåller principen om yttrandefrihet och akademisk frihet.

Dilemmat: Å ena sidan anser eleverna och vissa lärare att föreläsarens åsikter kan göra att vissa grupper känner sig utpekade och kan skada dem. Att tillåta individer med splittrande åsikter på skolan menar dem kan skapa en osäker och fientlig miljö för dessa grupper i både skolan och närsamhället.

Å andra sidan menar rektor och annan skolpersonal att man strider mot yttrandefriheten och informationsfriheten om man begränsar sådana individer. Föreläsaren har rätt till att uttrycka sina åsikter och det är en viktig princip i ett demokratiskt samhälle. De tycker att om man begränsar sina åsikter, kan det skapa fördomar och begränsa pluralismen på skolan.

Yttrandefrihet i Sverige: yttrandefrihetsgrundlagen togs i bruk 1992 och innebär att alla medborgare har rätt till att uttrycka sina åsikter, tankar och känslor utan att censureras

eller bestraffas. Det finns begränsningar i lagen genom hatbrottslagstiftning, som innebär att man inte får förtala någon, hota en person eller hetsa mot en folkgrupp baserat på hudfärg, etniskt ursprung, trosbekännelse, sexuell läggning eller könsöverskridande identitet. Hatbrott är ett angrepp på mänskliga rättigheter, men ibland är gränsdragningen mellan hatbrott och yttrandefrihet svår. När polisen utreder brottet hets mot folkgrupp tar de också hänsyn till i vilket sammanhang en misstänkt brottslig handling ägt rum. Polisen utreder också om det funnits ett uppsåt, det vill säga avsikt att begå brott.

- 2. Gruppdiskussion:** dela upp eleverna i grupper om 4–6 och tilldela en specifik roll eller perspektiv till varje grupp relaterat till dilemmat. Några exempel inkluderar staten, individer/gruppen som känner sig utpekade eller en människorättsorganisation, såsom FN. Be eleverna leta efter relevanta argument för deras roll och att de skriver ner dem.

Några exempel på argument:

Svenska staten: yttrandefrihetslagen är en viktig lag och säger att människor har rätt till att uttrycka sina åsikter, tankar och känslor och begränsas med hatbrottslagstiftning. Att begränsa föreläsaren betyder att man strider mot yttrandefriheten.

FN: yttrandefrihet är en grundläggande mänsklig rättighet, varje individ har rätt till att söka, ta emot och sprida information och idéer. Vissa begränsningar är nödvändiga för att skydda viktiga samhällsintressen eller skydda andras rättigheter och anseenden.

Exempel på frågor för eleverna att ha i åtanke

- Hur ska man hantera yttrandefriheten i en utbildningsmiljö?
 - Hur kan skolan balansera rättigheterna mellan de som vill uttrycka kontroversiella åsikter och de elever som känner sig utpekade eller sårade av sådana åsikter?
 - Vilka åtgärder kan tas för att motverka våld eller skada sker som ett resultat av föreläsaren?
 - Vilka mänskliga rättigheter berörs och konkurrerar med varandra? En förkortad version av FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna hittar ni här [hyperlänk: https://www.levandehistoria.se/sites/default/files/web_exhibition_all_humans_teachers_guide/fns_allmanna_forklaring_-_kortversion.pdf]
- 3. Byt perspektiv:** När grupperna är klara med att hitta argument för sin roll, låt de byta perspektiv med varandra och hitta nya argument. Detta låter eleverna se ett problem från olika vinklar och uppmuntrar till förståelse av situationen.
 - 4. Klassdiskussion:** samla grupperna och diskutera i helklass.
 - Vad tyckte du var lättare/svårare att argumentera för och varför?
 - Hur påverkade det dig att byta perspektiv?
 - Vad har du lärt dig från att delta i denna övning?

AKTION FN för en bättre värld

75 år av globala mänskliga rättigheter

Syfte: att få kunskap om viktiga händelser och årtal i de mänskliga rättigheternas historia med särskilt fokus på Sverige.

Tid: 60 minuter

Koppling till kursplaner i Lgy22:

- Samhällskunskap 1a1 och 1b
- Samhällskunskap 2
- Internationella relationer
- Historia 1

Koppling till Globala målen:

Introduktion: Den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna slår fast att var och en av oss är födda fria och lika i värdighet och rättigheter. I 30 artiklar beskrivs varje människas grundläggande rättigheter och friheter oavsett nationalitet, bostadsort, kön, nationellt eller etniskt ursprung, färg, religion, språk eller någon annan status. Hela texten till den allmänna förklaringen skapades på mindre än två år. Den här övningen belyser vilken betydelse deklarationen har haft för det viktiga arbetet med att få till lagstiftning som värnar de olika mänskliga rättigheterna.

Förberedelse: Be eleverna se följande film:

<https://www.youtube.com/watch?v=qPqFDOftdDc>

Instruktion: Skapa individuella (eller en gemensam) tidslinjer där eleverna sammanfattar viktiga händelser och årtal för de mänskliga rättigheternas historia.

Ni kan t ex ta med följande händelser:

1. Andra världskrigets slut
2. Bildandet av FN
3. Sverige blir medlem i FN
4. Den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna antas av FN:s medlemsländer
5. FN:s generalförsamling antar följande kärnkonventioner (som blir juridiskt bindande för de stater som ansluter sig till dem):
 - Konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter (ICESCR)

- Konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter (ICCPR)
- Konventionen om avskaffande av alla former av rasdiskriminering (ICERD)
- Konventionen om avskaffande av all form av diskriminering av kvinnor (CEDAW)
- Konventionen mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning (CAT)
- Konventionen om barnets rättigheter (CRC)
- Konventionen om skyddet av alla migrantarbetare och deras familjers rättigheter (ICRMW)
- Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (ICRPD)
- Konventionen till skydd för alla människor mot påtvingade försvinnanden

6. Sveriges riksdag uttalar att "homosexuell samlevnad är från samhällets synvinkel en fullt acceptabel samlevnadsform".

7. Sverige förbjuder, som första land i världen, våld mot barn, både i hemmet och i skolan.

8. FN:s råd för mänskliga rättigheter bildas och FN:s allmänna granskning av länder (Universal Periodic Review, UPR), startar.

9. Barnkonventionens text blir svensk lag

10. Agenda 2030 och de globala målen antas för världens länders arbete mot fattigdom och en hållbar utveckling för alla.

11. En nationell oberoende MR-institution bildas i Sverige

Förslag på fördjupning: Be eleverna välja en av konventionerna och kontrollera om och när Sverige anslöt sig till den. Om ni hinner kan eleverna även ta reda på vilken kritik Sverige har fått i FN:s granskning och reflektera över hur trenden ser ut för olika mänskliga rättigheter i världen idag.

Källa:

Se vilka konventioner Sverige och andra länder anslutit sig till:

https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/TreatyBodyExternal/Treaty.aspx?CountryID=168&Lang=EN

Se vilken kritik Sverige fått i FN:s granskning:

<https://www.regeringen.se/regeringens-politik/demokrati-och-manskliga-rattigheter/internationell-granskning-av-manskliga-rattigheter-i-sverige/>

AKTION FN för en bättre värld

Powerpoint: Vad är mänskliga rättigheter?

Syfte: att ge en ökad kunskap om mänskliga rättigheter och hur Sverige lever upp till sina åtaganden enligt FN:s centrala konventioner om de mänskliga rättigheterna.

Tid: cirka 40 minuter + 10 minuter med fördjupning.

Koppling till kursplaner i Lgy22:

- Samhällskunskap 1a1 och 1b
- Samhällskunskap 2
- Internationella relationer
- Historia 1
- Humanistisk och samhällsvetenskaplig specialisering

Koppling till Globala målen:

Material

PowerPoint med diskussionsfrågor och talarmanus, finns på portalen för FN-skolor www.fn.se/portalen, lösenord: *albanien*

Lektionen är menad att ge eleverna kunskap om vilka de mänskliga rättigheterna är, samt en förståelse för hur de uppkom. Vidare ges eleverna en inblick i hur världen, och Sverige, lever upp till de mänskliga rättigheterna, och dessutom skapas förståelse för att fortsatt arbete krävs för att alla människor ska få ta del av sina rättigheter. Syftet är att stärka kunskapen om att arbetet med de mänskliga rättigheterna aldrig är färdigt, kampen fortsätter.

Lektionens syfte är att skapa förståelse för att alla länder har ett ansvar, och att även länder som Sverige får ta emot kritik när det gäller sina åtaganden.

Fördjupning: En kort inblick i några frågor som behandlar de mänskliga rättigheterna: *Mänskliga rättigheter i krig och konflikt och civilsamhällets demokratiska utrymme. Dessutom: Hur arbetar Svenska FN-förbundet? samt Projekt Flicka med UNFPA i Etiopien.*

AKTION FN för en bättre värld – fördjupningsmaterial

Övriga digitala källor för fördjupning och fortbildning

- Globalis.se: <https://www.globalis.se/>
- FN:s utvecklingsprogram, UNDP: <http://www.globalamalen.se/om-globala-malen/>
- FN-förbundets hemsida: <https://fn.se/vi-gor/vi-utbildar-och-informerar/fn-info/vad-gor-fn/fns-arbete-med-manskliga-rattigheter/>
- FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna <https://fn.se/wp-content/uploads/2016/07/Allmanforklaringomdemanskligarattigheterna.pdf>
- FN:s generalsekreterares årsrapport om FN:s arbete <https://www.un.org/en/annualreport>
- FN:s sida över vilka länder som anslutit sig till vilka konventioner. OHCHR Status of ratification interactive dashboard: <http://indicators.ohchr.org/>
- FN FAKTA – Människorättsläget i Sverige granskas av MR-rådet (2019): <https://fn.se/wp-content/uploads/2019/12/Vardlshorisont-nr-4-2019-MR-i-Sverige.pdf>
- FN FAKTA – 75 år av mellanstatligt samarbete för en bättre värld <https://fn.se/wp-content/uploads/2020/09/3-20-FNs-historia.pdf>
- FN-förbundets arbete med Agenda 2030 och Globala målen <https://fn.se/vi-gor/utveckling-och-fattigdomsbekampning/agenda-2030/>
- Hatbrott – lagar och fakta, Polismyndigheten <https://polisen.se/lagar-och-regler/lagar-och-fakta-om-brott/hatbrott/>
- Hur Globala målen och mänskliga rättigheter hänger ihop, The Danish Institute For Human Rights <https://sdg.humanrights.dk/>
- MR-konventionerna <https://fn.se/vi-gor/vi-utbildar-och-informerar/fn-info/vad-gor-fn-fns-arbete-med-manskliga-rattigheter/sa-skyddar-fn-de-manskliga-rattigheterna/mr-konventionerna/>
- Mänskliga rättigheter för klassrummet, övningar <https://fn.se/engagera-dig/fniskolan/metod-material/manskliga-rattigheter-for-klassrummet/>
- Så skyddar Sverige de mänskliga rättigheterna <https://fn.se/vi-gor/vi-utbildar-och-informerar/fn-info/vad-gor-fn/fns-arbete-med-manskliga-rattigheter/sa-skyddar-fn-de-manskliga-rattigheterna/>
- Utbildningsmaterial om hat och brott, Polismuseet <https://polismuseet.se/skola/Utbildningsmaterial/vi-och-dom---pedagogiskt-utbildningsmaterial-om-hatbrott/>